

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์ปัญหาขยะของไทยตามรายงานของกรมควบคุมมลพิษระบุว่า ช่วง 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยขยะมูลฝอยเป็นขยะที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกๆปี โดยปี 2560 ที่ผ่านมานั้นมีขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นกว่าทุกปีที่ผ่านมา ประมาณ 27.37 ล้านตัน หรือ 74,998 ตันต่อวัน ซึ่งเป็นขยะที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ 13,327 ตันต่อวัน สำหรับขยะกลุ่มนี้กำจัดอย่างถูกวิธีตามหลักวิชาการเพียง 11.69 ล้านตัน (ร้อยละ 43) , ขยะมูลฝอยถูกนำมาใช้ประโยชน์ประมาณ 8.51 ล้านตัน (ร้อยละ 31), และกำจัดอย่างไม่ถูกวิธี เช่น การเทกอง การเผากำจัดกลางแจ้ง การลักลอบทิ้งในพื้นที่ต่างๆ และการเผากำจัดในเตาเผาขนาดเล็กที่ไม่มีการบำบัดมลพิษทางอากาศอีกประมาณ 7. 17 ล้านตัน (ร้อยละ 26) (กรมควบคุมมลพิษ, 2559) ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจากชุมชนทั่วประเทศมีประมาณ 15.03 ล้านตันต่อปี หรือ 41,178 ตันต่อวัน สามารถกำจัดได้เพียง 4.08 (27.15%) ล้านตันต่อปี หรือ 74,383 ตันต่อวัน และมีขยะตกค้างที่ไม่สามารถจัดเก็บได้ประมาณ 10.95 (72.85%) ล้านตันต่อปี หรือ 30,000 ตันต่อวัน และเมื่อเปรียบเทียบปริมาณขยะที่เกิดขึ้นต่อประชากรหนึ่งคนเฉลี่ยเท่ากับ 1.0 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (สำหรับคนเมือง) และ 0.5 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (สำหรับคนชนบท) อันจะทำให้มีปริมาณขยะเกิดขึ้นมากกว่า 14 ล้านตันต่อปีต่อจำนวนประชากร 60 ล้านคน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553)

แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ประกอบหลักการ 3Rs ได้แก่ Reduce คือ ลดการเกิดขยะ Reuse คือ นำกลับมาใช้ซ้ำ Recycle คือ หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ โดยการคัดแยกองค์ประกอบของขยะมูลฝอยออกเป็นกลุ่มๆตามประเภทของขยะ เช่น โลหะ พลาสติก แก้ว กระดาษ เศษอาหาร เป็นต้น การคัดแยกจะทำให้สามารถลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดให้เหลือปริมาณน้อยลงได้ ยิ่งทำการคัดแยกเป็นกลุ่มๆก็สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้มากที่สุด และจะเป็นภาระในการกำจัดน้อย ลดต้นทุนในการดำเนินการ รวมไปถึงลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ซึ่งจะเป็นการรักษาทรัพยากรไว้ได้นานที่สุด ทั้งนี้จะต้องมีผู้นำในด้านการจัดการขยะเพื่อที่จะสามารถดำเนินการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองไปสู่ความยั่งยืนได้นั้น นอกจากประชาชนต้องมีจิตสำนึกมีความรักถิ่นฐานบ้านเกิดแล้ว สิ่งสำคัญที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนา คือ ผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชนต้องมีความพร้อมที่เสียสละ มีจิตอาสา มีสำนึกต่อส่วนรวม ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นผู้นำเพื่อความเป็นอยู่และความเจริญของชุมชนนั้นๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโครงการการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเพื่อชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ได้อย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ด้วยวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน ปริมาณขยะมูลฝอย และองค์ประกอบของขยะมูลฝอย ซึ่งผลงานวิจัยเรื่องนี้จะป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อชุมชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพิจารณาในการหาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อสำรวจสภาพปัญหา สาเหตุ การวิเคราะห์ปริมาณและองค์ประกอบขยะมูลฝอย การจัดการมูลฝอยของชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

1.2.2 เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเพื่อชุมชนท้องถิ่นกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้เลือกพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ดำเนินงานภายใต้โครงการการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยระดับหมู่บ้าน ในพื้นที่การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเพื่อชุมชนท้องถิ่นกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

2) ปริมาณขยะมูลฝอย องค์ประกอบของขยะมูลฝอยโดยแยกเป็น 4 ประเภท คือ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย ในหน่วยร้อยละ

3) แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ในพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

1) พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

2) ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนที่มีทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นพื้นที่นำร่องในการทำวิจัยครั้งนี้

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยและเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม 2561 – ธันวาคม 2561 รวมระยะเวลา 6 เดือน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบถึงสภาพปัจจุบันในการจัดการขยะมูลฝอย ในพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

1.4.2 มีการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน และรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย ในพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

1.4.3 ทราบถึงปริมาณขยะมูลฝอย และองค์ประกอบของขยะมูลฝอย ในพื้นที่เทศบาลตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

1.4.5 ผู้นำชุมชนสามารถบริหารจัดการขยะมูลในระดับชุมชนในพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้ออกศึกษา
นำไปปรับใช้กับชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ขยะ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ผู้คนไม่ต้องการและทิ้งมันไป ขยะมีมากมายหลายรูปแบบทั้งที่เป็น
ของแข็ง ของเหลว ขยะที่ย่อยสลายได้และที่ย่อยสลายไม่ได้ ของที่ใช้ประโยชน์ได้และที่ใช้ประโยชน์
ไม่ได้ และขยะมีพิษต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมถ้าหากว่ามีการจัดการไม่ถูกต้อง

มูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร
เก่า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลที่อยู่ในรูปของแข็ง ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์และ
สัตว์ทั้งจากการบริโภค การผลิต การขับถ่าย การดำรงชีวิต และอื่นๆ

ปริมาณขยะ หมายถึง ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในวันธรรมดาและวันหยุดราชการ บริเวณตลาด
สดในเขตเทศบาลเชียงคาน

องค์ประกอบของขยะ หมายถึง ประเภทของขยะแต่ละอย่างที่รวมอยู่ในขยะมูลฝอย
ทั้งหมดสามารถแบ่งประเภทได้แก่ เศษอาหาร แก้ว ขวดพลาสติก กระดาษ กระจก กล่องนม
ถุงพลาสติก ถุงขนม ซองบะหมี่ เศษผ้า กระเบื้อง กระดาษชำระ ยาง โฟม หลอดไฟลู่ออเรสเซนต์
ถ่านไฟฉาย ขวดยา กระปุกครีมบำรุงผิว กระจกสเปร์ยต่างๆ ขวดน้ำยาล้างต่างๆ ผ้าอ้อมเด็ก
ผ้าอนามัย ผ้าพันแผล ขวดยาฆ่าแมลง แบตเตอรี่ ยาชนิดต่างๆ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และไฟแช็ค

ขยะอินทรีย์ หมายถึง มูลฝอยที่เน่าเสียและย่อยสลายได้สามารถนำมาหมักทำปุ๋ย ได้แก่
เศษอาหาร

ขยะรีไซเคิล หมายถึง ของเสียบรรจุก๊าซ หรือวัสดุเหลือใช้ ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้
ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว ขวดพลาสติก กระดาษ กระจก กล่องนม

ขยะทั่วไป หมายถึง ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะย่อยสลายได้ ขยะรีไซเคิล และขยะ
อันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น
ถุงพลาสติก ถุงขนม ซองบะหมี่ เศษผ้า กระเบื้อง กระดาษชำระ ยาง โฟม

ขยะอันตราย หมายถึง ขยะที่มีองค์ประกอบหรือปนเปื้อนวัตถุอันตรายชนิดต่างๆ ได้แก่
วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุที่กัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำ
ให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อม เช่น หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ ถ่านไฟฉาย
ขวดยา กระปุกครีมบำรุงผิว กระจกสเปร์ยต่างๆ ขวดน้ำยาล้างต่างๆ ผ้าอ้อมเด็ก ผ้าอนามัย
ผ้าพันแผล ขวดยาฆ่าแมลง แบตเตอรี่ ยาชนิดต่างๆ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และไฟแช็ค

ภาวะผู้นำ (Leadership) หรือความเป็นผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการนำ (The
American Heritage Dictionary, 1985 : 719) จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ ภาวะ
ผู้นำได้รับความสนใจ และมีการศึกษามาเป็นเวลานานแล้ว เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่ จะช่วย
ให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ หรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ